

הרב מרדכי גרוס

גאב"ד "חניכי הישיבות" בני ברק

השגחה באמצעות מערכות וידאו

ולא דמי למבואר שם סעיף ד' - דגם אם הגוי מגבן, אסור לאכול החלב הנשאר - דהתם משום דלא ברירא שגם חלב זה עמד לגבינה, כמבואר בפוסקים, משא"כ בנידון דידן.

ועוד, דהרי קיימא לן דבכהאי גוונא דאית ליה פחד לערב חלב טמאה, לא חיישינן, וכמבואר בגמ' שם לט,ב, ונפסק בשו"ע שם סעיף א': "היה לו דבר טמא בעדרו, והישראל יושב מבחוץ - כשהוא עומד, מותר, שירא שמא יעמוד ויראהו. והוא שידע שחלב טמא אסור לישראל." ומהא למדו הפוסקים, שהוא הדין בישראל יוצא ונכנס למקום החליבה מותר, כי מירתת שמא יראנו, כמובא בט"ז וש"ך שם מהפרישה. וכן הוא בדברי הרמ"א, דמהני שפחות עכו"ם, ע"ש דהוא משום דמירתת, ומועיל גם ביש בהמה טמאה בעדר. ומה דמבואר בפוסקים שם דלא מהני, הוא משום דבכהאי גוונא אין לה פחד, ובנקל יכולה לחלוב; מה שאין כן בנידון דידן של בדיקה, איכא מירתת.

ואם כן הכי נמי, החולבים לא יערבו, כי מפחדים שייתפסו בזמן שיגיע החלב ליצור בתנוכה.

אמנם פשוט דלא מהני, כיון דלא הוי בדיקה לכל החלב, אלא בדיקת מדגם בעלמא. וא"כ לא חשוב כרואהו, וגם לא כרואה מקצת החליבה; וגם ליכא מירתת, כיון שלא יבחינו בבדיקה מעט. והוי כל שכן מהא דמבואר ברמ"א שם סעיף א', דכשעשו מחלב גבינה - אע"פ שחלב טמא אינו נקפא לגבינה, חיישינן שהיה מעט חלב טמא, והוא בנקבים של הגבינה.

וגם אם יקחו ממושבים ומקיבוצים שאין בהם כלל בהמה טמאה, כגמל סוס וחמור

שאלה = אשר שאלתם בדבר מכוני חליבה, שהותקנו מערכות וידאו במקום החליבה וליד הדודים, ואפשר לראות במשרדי תנוכה כל אשר נעשה שם במשך עשרים וארבע שעות - האם באמצעות השגחה כזו יכול לחלוב גם עכו"ם?

א. השגחה באמצעות בדיקות מעבדה של החלב

תשובה = ראשית אקדים, שאיסור חלב שחלבו עכו"ם מבואר בגמ' עבודה-זרה לח,ב, שהוא שמא עירב בו חלב טמא; ונפסק בשו"ע יו"ד קטו,א; ואיסורו מדרבנן. וטעמא דמדאורייתא אין לחוש - כתב הש"ך (ק"ח,ח) כיון שרובו הוא חלב מבהמה טהורה, דאי לאו הכי היה ניכר, דצבעו שונה [שצבע החלב טמא הוא ירוק, וצבע הטהור הוא לבן], ומדאורייתא מין במינו בטל ברוב. ובחזון-איש (יו"ד ריש סי' מא) כתב, משום שחשש עירוב חלב טמא הוא חשש רחוק, ורק רבנן חששו לזה.

והנה אף שבודקים את החלב בבדיקת מעבדה, לידע את אחווי השומן וכו', ואם היה מטמא היו מבחינים בדבר זה. וא"כ, איכא הוכחה שהוי מחלב טהור, והוי כישראל רואהו. ואעפ"י דלא רואה בזמן החליבה, לא חשבינן דהחלב נאסר, דמיתלי תלי בבירור שיהיה. ולא מסתבר שגזרו דווקא ישראל יראה בזמן החליבה. ומה דמבואר בגמ' שם ע"ב "ונבדקיה וכו' ", הוא על סיבת הגזירה; אבל אחר דנאסר, גם אם אחרי זה יתברר - לא מסתבר הכי. מלבד לדעת החתם-סופר (יו"ד סי' קז), דאסרו גם אם ברירא דלית ביה חלב טמאה, יתכן דבכהאי גוונא נמי אסור.

דשייכא חששא דחלב טמאה.² וא"כ בירור דישאל רואה אחר זמן נמי מועיל.

ולהאי טעמא צריך שיראו הוידאו אחר החליבה. אמנם יתכן דסגי בהא דמירתת מלערב חלב טמא, כי שמא יראוהו אחר זמן. ולפי"ז יהיה שרי גם אם לא יהיה קביעות לראות אחר זמן, דמ"מ מירתת הוא. ואף דאיכא סברא למימר הכי, צ"ע למעשה אם אפשר לסמוך בזה, בפרט בבהמות עכו"ם. ועי' דעת-תורה שם ומנחת-יצחק (ח"א סי' קלח), בגדר מירתת. אבל אם יראו אחר זמן, מהני, גם אם לא יודע העכו"ם שרואים אותו. וסגי גם אם יראו תצלום הוידאו אחר שיהא גבינה וכו'.

ג. ערך השגחה באמצעות מערכות וידיאו המצלמות לפרקים

אמנם אם תהיה תקלה, ואף לשלש דקות, לא חשיב לרואהו, דבעינן שיראה מתחלת החליבה ועד סופו, כמבואר בפרי-חדש סי' קטו ובחכמת-אדם כלל סז סעיף א. ומשום דמירתת נמי ליכא, אם יודע העכו"ם על התקלה. ובכהאי גוונא גם בבהמות ובמושב ישראל יש לחוש, כיון דאיירינן במקום שאינם שומרים תורה ומצוות, ולא איכפת להו שיערב החלב טמא משום האיסור. ומשום חוק הממשלה שאין לערב, לא סמכינן על זה, כדהכריעו הפוסקים.³ ובגוונא שלא יודע העכו"ם על התקלה, דבזה איכא משום מירתת, צריך עיון אי יש לסמוך על זה, כנזכר לעיל.

שנותנים חלב, ג"כ אסור. דקי"ל כמבואר ברשב"א בתורת-הבית (בית ג שער ו), שסתמא דמילתא, שכל דבר שנאסר במשנת אין מעמידין נאסר במנין; וכל שנאסר במנין, אפילו שבטל הטעם לא בטל הדבר. וכן הוא במתניתין ע"ז שם, ושערי-דורא סי' פב.¹

ב. השגחה באמצעות מערכות וידיאו

ובנידון מערכות הוידאו - הא בריאך שנצרך שיהיה גם על דודי המילוי, ויהיה על פעולתו בכ"ד שעות היום, ויראו עכו"ם הקרוב אליו. ובזה ידעינן שאין בכלי חלב של דבר טמא, וכמבואר ברמ"א סעיף א. ולא שייך חששא שיכסה העכו"ם מצלמת הוידאו, שהרי יודע שאם יעשה זאת ייפסל החלב. ואף דצילום הוידאו איננו רציף אלא בהפרש של כדקה בין צילום לצילום, כיון שאי אפשר להרכיב את העטינים על בהמה אחרת בזמן קצר כזה, אין לחשוש. ולמיחש דיש עמו בכלי חלב טמאה, וישפכנו למקום המילוי - לדבר זה נצרך זמן מסויים, לפתוח ולשפוך, ואי אפשר בזמן קצר זה. וכמו"כ לשפוך חלב למיכל, נצרך זמן לזה, כי פתחו מלמעלה.

והנה, אי הוי כישראל רואהו, מה דרואה לאחר זמן את מעשה החליבה, לכאורה סגי בזה נמי. ומלבד לדעת החת"ס הנ"ל, י"ל דאסירא, כיון שאסירא גם כשברירא שליכא בו תערובת חלב טמא. א"כ אפשר, כיון דבזמן החליבה לא היה ישראל רואהו נאסר. אמנם גם אם נימא כן, אבל בבהמת ישראל ובבית ישראל - בכהאי גוונא י"ל, דגם להחת"ס לא היתה הגזירה בכל גוונא, אלא רק היכא

1 וכן הכריעו האחרונים, כמבואר בדבר-שמואל סי' רעג, שו"ת מעיל-שמואל סי' יב, שו"ת הרי-בשמים סי' רטו, צמח-צדק סי' עו, ערוך-השלחן קטו-ה, אבני-נזר סי' קא, מהרש"ם ח"ב סי' רסט, ועוד.

2 ועי' מש"כ בשו"ת צמח-צדק יו"ד סי' עו, שו"ת זקן-אהרן ח"א סי' מו, ושו"ת מנחת-יצחק ח"א סי' קלח.

3 עי' שו"ת זקן-אהרן ח"א סי' מו וח"ב סי' מד, מנחת-אלעזר ח"ד סי' כה, מלמד-להועיל סי' ל אות ד, שו"ת מנחת-יצחק ח"ט סי' פא, ח"י סי' לא אות טו, חלקת-יעקב ח"ב סי' לז-לח, ושו"ת משנה-הלכות ח"ד סי' קג. דלא כשו"ת אגרות-משה יו"ד ח"א סי' מו וסי' מט, שפיקוח הממשלה נחשב כידיעה, דהוי כראיה. ועיי' שו"ת יו"ד ח"ב סי' לה, וח"ג סי' מז.

זקן-אהרן שם היקל בזה, ולא קי"ל הכי. ועי' שו"ת חלקת-יעקב ח"ד סי' מד ושו"ת ציץ-אליעזר חט"ז סי' כה, ואף לצירוף גרידא לא ברירא.

ד. "השנתה ממוחשבת"

ובדבר התכנית, שיהיה חיישן המסוגל לזהות את הפרות וכך יכול לפקח בעזרת רישומי המחשב אלו פרות מוכנסות לחליבה ולמנוע הכנסה של פרות לא מאושרות וכיו"ב, בכהאי גוונא נמי, דהוא הוכחה ברורה, הוי כישראל רואהו. ובה נראה דגם לדעת החתם-סופר הנ"ל שרי, כי אי אפשר שהיתה שם חליבה של בהמה טמאה. ולא דמי למירתת מחמת פיקוח ממשלה, שפיקוח הממשלה אינו מבטל את האפשרות לערב חלב טמאה. אבל צריך שיהיה בכהאי גוונא דלא שייך לבטל את המכונה של החיישן ולהכניס בהמות אחרות.

ה. הובלת חלב ע"י גוי ללא פיקוח

ובהא שעכו"ם נהג המיכלית של החלב, ממקום החליבה ועד מפעל תנובה - לפי מה דמבואר ברמ"א קיח,ב, דבכהאי גוונא לא יועיל לו לרווח, לא חיישינן - הכי נמי בזה.

ואם לא פעל הוידאו רק בחליבה עצמה, ולא במשך היום שראו דודי החליבה - בזה יש להחמיר לכתחילה, שלא למכור או להשתמש בחלב, כדעת הש"ך שם ס"ק ה, דפליג על הרמ"א וסבירא ליה, שאם לא ראה הישראל הכלי של החלב קודם החליבה, אסור בדיעבד. וכן היא דעת הפרי-חדש, הגר"א ומנחת-יעקב ס"ק יב.

מ"מ בשעת הדחק, כשאין דבר טמא במושב או בקיבוץ, צ"ע למעשה. כיון דדעת המהר"ש דוראן ז"ל בתשב"ץ בחוט-המשולש ח"ד סי' לב, להקל; וכ"ה דעת הפרי-חדש (קטו,ח) ופרי-תואר (שם ס"ק ב). והחכמת-אדם (סו,א) כתב להקל בשעת הדחק, וכן היא דעת המנחת-יצחק שם, והחזון-איש (יו"ד מא,א), ועי' שו"ת שבט-הלוי ח"ד סי' פז וח"ו סי' קו. ובשו"ת תשובות-והנהגות יו"ד סי' תמוז כתב, שהחזון-איש זצ"ל אמר לו שדבריו המה רק כשהוי לצורך חולים או קטנים.

אבל אם בתחילת החליבה לא היה הוידאו בפעולה - בזה אין להקל, וגם אם אין בהמה טמאה שם, וכדביארו האחרונים הנ"ל, דאף הרמ"א לא מיקל בזה. ואף לאבקת חלב אין להשתמש בו בכהאי גוונא, כהכרעת החזון-איש יו"ד מא,ד דדינו כחלב. וכן קבלתי מגדולי ההוראה שליט"א. וכידוע דבשו"ת

וגם נראה וכו' כי זמנתה אסתר להמן וע"י אכילה זו נכנס בו קצת קדושה כיון שאכל מאכל קדושה לכן כתיב "ויצא המן "שמח" וטוב לב" שזה מורה על הקדושה.

ואין עצה ללחום עם כל המונעים אלא ע"י שמחה של קדושה. (שומר אמונים מאמר דהל' ירוני פרק ד')